

قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان بخش سفارشات کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران و ارائه الگوی پیشنهادی

سیما فیاض^۱

محدثه دخت‌عصمتی^۲

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر، بررسی قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزار کتابخانه از دیدگاه کارکنان بخش سفارشات کتابخانه مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران و در نهایت ارائه الگوی پیشنهادی برای خودکارسازی بخش سفارشات کتابخانه بر اساس نظرهای کتابداران است.

روش‌شناسی: روش پژوهش توصیفی-پیمایشی است. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه است که ۳۰ نفر از کتابداران بخش سفارشات کتابخانه مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران (۱۸ دانشگاه) که زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات، فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی هستند، به آن پاسخ داده‌اند. داده‌های پژوهش از طریق آمار توصیفی با استفاده از نرم‌افزار SPSS پردازش شده است.

یافته‌ها: ۴۷ قابلیت شامل قابلیت‌های کلی، فنی و مالی بخش سفارش نرم‌افزاری کتابخانه، در جهت ارائه الگوی پیشنهادی برای خودکارسازی بخش سفارشات کتابخانه انتخاب شده است که ۱۰ مورد آن به قابلیت فنی و مالی بخش سفارشات کتابخانه شامل سفارش منابع اطلاعاتی، دریافت سفارش، لغو سفارش، اعلام وصول، امور مربوط به ناشر/کارگزار، محاسبه بودجه، پرداخت وجه، کنترل ارز، اعلام وصول، گزارش‌گیری و پیگیری سفارشات مربوط است. همچنین، از میان قابلیت‌های بخش

۱. کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

mdokhtesmati@gmail.com

۲. کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «اعلام هشدار برای سفارش‌های تکراری» بالاترین و «وجود فیلدی برای ورود اطلاعات» «نقد و بررسی» در لیست‌های انتخاب» پایین‌ترین رتبه اهمیت را از دید کتابداران و اطلاع‌رسانان بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی دارد.

نتایج: بیشتر پاسخ‌دهندگان اهمیت قابلیت‌های مورد بررسی (قابلیت‌های کلی، فنی و مالی) در این پژوهش را در سطح زیاد و خیلی زیاد می‌دانند.

اصالت: اصالت و نوآوری پژوهش از آن جهت است که تاکنون پژوهشی به صورت خاص به بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای نپرداخته است.

واژه‌های کلیدی: قابلیت‌های فنی بخش سفارشات، قابلیت‌های مالی بخش سفارشات، قابلیت‌های کلی بخش سفارشات، خودکارسازی بخش سفارشات، کتابداران، ارائه الگو.

۱. مقدمه

در دنیای امروز هر حرفه‌ای تحت تأثیر پیشرفت‌های حاصل از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی است. علم کتابداری و اطلاع‌رسانی نیز با آگاهی از توان رایانه در افزایش سرعت، دقت، و سهولت فرایندهای کاری و عملیاتی، از این امر مستثنا نیست (Neelakandan et al. 2010؛ فتاحی و پریخ، ۱۳۸۵؛ بیگی، ۱۳۸۶). رشته کتابداری به سبب سر و کار داشتن با اطلاعات، همواره نیازمند استفاده از رایانه و نرم‌افزارهای مربوط به آن است زیرا با امکاناتی که رایانه در اختیار کتابداران قرار می‌دهد، آنها می‌توانند عملیات ذخیره، بازیابی، جستجو، ویرایش و ... را بر روی اطلاعات کتاب‌ها و مدارک موجود در کتابخانه به راحتی انجام دهند (سعدونی ۱۳۸۵). کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی همواره با چالش دسترس‌پذیری بیشتر اطلاعات و ارائه خدمات بهتر مواجه بوده‌اند. به بیان دیگر، برای رفع نیازهای کاربران در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، به ابزارهایی نیاز است که با کاهش فرایندهای دستی کتابخانه، انواع خدمات کتابخانه‌ای را با سرعت و سهولت بیشتر به کاربران ارائه دهند. نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در پاسخ به این ضرورت به وجود آمده‌اند (بیگی، ۱۳۸۶).

با گسترش تولید نرم‌افزار در عرصه‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات و بانک‌های اطلاعاتی، کتابخانه‌ها نیز از این امکان بی‌بهره نماندند و دیری نپایید که رایانه در انجام بسیاری از امور کتابداری مورد استفاده قرار گرفت. این امر سبب تولید نرم‌افزارهای

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۱۷

کتابخانه‌ای شد. بدیهی است، با سپردن امور کتابخانه به این نرم‌افزارها، سرعت دسترسی به اطلاعات بیشتر و بسیاری از امور کتابخانه با دقت و کارایی بیشتر و هزینه و نیروی کمتر انجام خواهد شد (Mahmood & Shafique, 2007; Al- & Rehman, 2010; Huraiti, 2010; Kumar & Rai, 2011; Lihitkar & Lihitkar, 2011; Egunjobi & Awoyemi, 2012; Neelakandan et al., 2010; بیگی، ۱۳۸۶).

رشد روزافزون اطلاعات و انتشار بیش از حد منابع اطلاعاتی در رشته‌های مختلف دانش بشری و ناتوانی مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها در تهیه اطلاعات انبوه، کتابخانه‌ها را وادار به انتخاب و گزینش منابع اطلاعاتی می‌کند. کتابخانه‌ها با توجه به میزان بودجه‌ای که در اختیار دارند، قادر به تهیه مواد کتابخانه‌ای خواهند بود. کتابخانه‌ها از این طریق می‌توانند منابع مختلف اطلاعاتی اعم از کتاب، نشریات ادواری، مجله‌ها و ... را برای جامعه استفاده‌کنندگان تهیه کنند. «آگبورن»^۱ در این رابطه می‌گوید: «استفاده از نظام‌های دستی برای تهیه مواد کتابخانه‌ای کافی و مناسب نیست و خودکار کردن فرایند سفارشات می‌تواند ضمن افزایش کارایی و صرفه‌جویی در هزینه‌ها، بر سرعت انجام عملیات بیفزاید.» (فرجامی، ۱۳۷۶).

نرم‌افزار کتابخانه‌ای می‌تواند شامل بخش فراهم‌آوری و سفارشات باشد. این بخش چنان‌که از نامش پیداست، امور مربوط به فراهم‌آوری، سفارش و خرید مواد در کتابخانه را مکانیزه می‌کند. بخش‌های مهم این سیستم عبارتند از: جستجوی قبل از سفارش، سفارش، پیگیری، لغو سفارش، اعلام وصول، پرداخت، محاسبه بودجه، محاسبه به صورت حساب‌های کارگزاران، آمار و گزارش‌ها (محمدی‌فرد، ۱۳۸۴). اما این بخش به سبب عملیات گوناگونی که در فرایند گزینش و فراهم‌آوری مواد انجام می‌دهد، یکی از پیچیده‌ترین بخش‌های یک نرم‌افزار کتابخانه‌ای است (فتاحی و رداد، ۱۳۸۲؛ Sasse & Smith, 2010). همچنین، روش‌های متنوع فراهم‌آوری مطالب از قبیل: هدیه، مبادله، سفارش مستقیم، سفارش از طریق کارگزار و ... سبب پیچیدگی اتوماسیون فراهم‌آوری شده است. بنابراین، شرکت‌های نرم‌افزار هنوز نتوانسته‌اند یک

1. Ogburn

برنامه کلی و کارآمد را متناسب با بخش سفارشات کتابخانه تدوین کنند زیرا امور مربوط به آن بسیار گوناگون و متفاوت است. این امر نیازمند اجرای استانداردهایی است که هنوز در حال توسعه هستند (Sasse & Smith, 2010).

بررسی سیستم‌های نرم‌افزاری گذشته نشان می‌دهد تنها در سیستم نرم‌افزاری پارس آذرخش، قسمتی با عنوان «پایگاه سفارشات» برای انجام این امور طراحی شده بود و پس از آن نیز در نرم‌افزار «نوسا» بخشی با عنوان «پایگاه سفارشات فارسی و لاتین» فعال است که پاسخگوی نیازهای ویژه بخش سفارشات نیست (عیدی، ۱۳۸۸).

با توجه به مطالب ذکر شده، مسئله پژوهش حاضر، احساس کمبود یک سیستم نرم‌افزاری یکپارچه است که هم قابلیت ثبت و سفارش منابع و هم انجام امور مالی این بخش را دارا باشد. از طرف دیگر، با افزایش روزافزون اطلاعات، سیستم دستی سفارشات موجود در کتابخانه‌های دانشگاهی کشور برای پیشبرد سریع سفارشات بسیار کند است. بنابراین، تغییر این سیستم از دستی به رایانه‌ای می‌تواند در کمترین زمان با حداقل نیروی انسانی و هزینه پایین‌تر، سبب بهبود بخش سفارشات کتابخانه‌ها شود. بدین سبب، وجود بخش سفارشات در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، ضروری به نظر می‌رسد. برای ایجاد این سیستم باید قابلیت‌های بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای را بررسی کرد. در این پژوهش با تعیین قابلیت‌های بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان کتابخانه مرکزی دانشگاه‌های دولتی تهران، الگویی در ارتباط با طراحی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای پیشنهاد می‌شود. الگوی پیشنهاد شده در این پژوهش، در جهت ارائه خدمات بهتر و بیشتر بخش سفارشات کتابخانه به کاربران، کمک به بهبود کیفیت فرایند سفارشات کتابخانه‌ها، جلوگیری از انجام کارهای تکراری، افزایش سرعت دستیابی به مواد کتابخانه‌ای و صرفه‌جویی در هزینه‌ها با توجه به انتشارات روزافزون منابع اطلاعاتی است. تعیین قابلیت‌های کلی سیستم سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت‌های مالی و فنی شامل: قابلیت‌های مربوط به سفارش انواع مواد اطلاعاتی، دریافت و لغو سفارش، قابلیت‌های مربوط به امور ناشران و کارگزاران، عملیات پرداخت وجه، کنترل ارز، اعلام وصول

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۱۹

گزارش‌گیری سفارشات و پیگیری بخش سفارشات در سیستم برای ارائه الگوی پیشنهادی از هدف‌های این پژوهش است.

۲. پیشینه پژوهش

در ایران و خارج از ایران، هیچ پژوهشی قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای را به طور کامل ارائه نکرده است. تنها پژوهش‌های محدودی درباره الکترونیکی کردن بخش سفارشات کتابخانه انجام شده است. در بیشتر پژوهش‌ها نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای ارزیابی شده است که در آن اشاره‌ای کوتاه به سفارشات شده است.

کارهای پراکنده‌ای در ایران هست که به طور کلی با سازماندهی بخش سفارشات سرو کار دارد. به عنوان نمونه، «مهراد و آذرخش» (۱۳۷۲) در پژوهشی، به طرح رایانه‌ای کردن نشریات ادواری دانشگاه شیراز پرداخته‌اند. این طرح به سفارشات نشریات ادواری لاتین مربوط می‌شود و به مسائل جزئی از جمله مسائل حسابداری، پرداخته است. «فاریان» (۱۳۵۸) نیز در پژوهشی دیگر رایانه‌ای کردن سیستم سفارشات کتابخانه‌های دانشگاهی را بررسی کرده است. «داودزاده سالستانی» (۱۳۸۲) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که شرکت‌های نرم‌افزاری باید در قسمت مجموعه‌سازی (انتخاب و سفارشات) نرم‌افزار خود را کامل کنند. «عیدی» (۱۳۸۸) در پژوهشی دیگر سامانه سفارش و فراهم‌آوری منابع سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی را معرفی کرده است. «ارسطوپور» (۱۳۸۶) در پژوهشی به بررسی نرم‌افزار نظامی با کد منبع باز کوها پرداخت. قابلیت‌های این نرم‌افزار در بخش فراهم‌آوری عبارتند از: سفارش و ثبت نشریات ادواری، نگهداری و روزآمدسازی اطلاعات مربوط به هزینه‌ها و اعتبارها، امکان بهره‌برداری از ماژول ساده‌تری از سفارشات برای کتابخانه‌های کوچکتر با رابط کاربری ساده‌تر. هم‌آیندی و یکپارچه‌سازی ماژول‌های فهرست‌نویسی و فراهم‌آوری در این نرم‌افزار، به صورت بالقوه امکان همکاری هرچه بیشتر میان کارمندان این دو بخش را فراهم می‌سازد. این در حالی است که ماژول فراهم‌آوری کوها به تسهیل کار سفارشات کتابخانه کمک شایانی می‌کند.

«فرجامی» (۱۳۷۶) در پژوهش خود به رایانه‌ای کردن بخش سفارشات کتابخانه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد پرداخته که در دو قسمت فارسی و لاتین تهیه شده است. برنامه تهیه شده قادر به انجام تمامی امور مربوط به سفارشات از جمله حسابرسی ناشران، تهیه فهرست‌ها و گزارش‌های مورد نیاز است. از ویژگی‌های قابل توجه این سیستم، پیگیری مدارکی است که دریافت نشده‌اند. این برنامه محدودیت خاصی ندارد و می‌تواند در تمام کتابخانه‌ها مورد استفاده قرار گیرد. سرعت بازیابی رکوردها در خور توجه است. با به‌کارگیری این برنامه، تمامی امور مربوط به بخش سفارشات، به بهترین و ساده‌ترین روش، در اسرع وقت و با به‌کارگیری حداقل نیروی انسانی، انجام می‌شود. در همین راستا، «هوشیار یزدان» (۱۳۷۶) قابلیت‌های نرم‌افزارهای پارس آذرخش و نوسا را در حوزه فراهم‌آوری و سازماندهی مواد و اشاعه اطلاعات مقایسه کرده است. نتیجه پژوهش او نشان داد قابلیت‌های نرم‌افزار پارس آذرخش در این زمینه بیشتر است. «کلانتری» (۱۳۶۶) نیز در پژوهشی به طرح مکانیزه کردن سیستم سفارشات کتابخانه‌های تخصصی با تکیه بر مرکز پژوهش‌های خواص و کاربرد مواد و نیرو پرداخت. مسئله مورد پژوهش طرح سیستمی برای مکانیزه کردن کلیه مراحل سفارشات کتابخانه مرکز پژوهش‌های خواص و کاربرد مواد و نیرو بوده که به زبان فرترن بر روی رایانه PDP 11/45 این مرکز پیاده شده است. این سیستم مراحل سفارشات کتاب‌ها و پیگیری مدارکی که دریافت نشده‌اند و صورت حساب‌های پرداخت نشده و دریافت سفارشات و تهیه گزارش‌ها متفاوت برای متقاضیان و حسابداری را شامل می‌شود.

در برخی از پژوهش‌های خارج از کشور (Ivwhighrehweta & Onoriode: 2012؛ Mahmood & Shafique: 2007؛ Mahmood & Shafique: 2008؛ Al-Ansari: 2011) با این که به اهمیت خودکارسازی بخش مجموعه‌سازی و سفارشات اشاره شده است و کتابداران آنها معتقدند که خودکارسازی سفارشات می‌تواند به توسعه مجموعه و فرایند سفارشات کمک شایانی کند، اما نرم‌افزار بسیاری از کتابخانه‌ها فاقد سفارشات هستند و یا کارکنان این کتابخانه‌ها با بخش سفارشات این نرم‌افزارها به دلیل ناآشنایی و تخصص، کار نمی‌کنند.

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۲۱

همچنین در برخی از پژوهش‌ها از قابلیت‌های بخش سفارشات در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مانند وضعیت و کنترل بودجه (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Lihitkar & Lihitkar, 2011; Kumar & Rai, 2010; Al-Huraiti & Lihitkar, 2011; Kumar & Rai, 2008; Mahmood & Shafique, 2011) چک کردن سفارش‌های تکراری (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) تأیید کتاب‌ها در فایل سفارش و الحاق آثار به آن (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) آماده‌سازی کارت‌های سفارش (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) نشان دادن وضعیت سفارش و درخواست‌ها (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) گزارش‌گیری از سفارشات (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) امکان تولید گزارش‌های سفارشی شده توسط کارکنان کتابخانه (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) دسترسی به پایگاه‌های خارجی (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) ثبت درخواست‌های سفارش (جاری) (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) ثبت درخواست‌های لغو شده (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) ثبت سفارشات پیش‌پرداخت^۱ (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) حفظ آمار عملکرد فروشنده^۲ (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) تسهیل فرایند سفارش از قبیل تأییدات شرکت^۳ (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) تسهیل بازپرداخت (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) تسهیل مبادله و اهدا (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) از تأمین‌کنندگان و اضافه کردن به پایگاه اطلاعاتی بودجه (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) امکان نرخ تبدیل کمیته دفترهای خوب^۴ (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) اجازة تغییر در نرخ‌های تخفیف (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) محدود کردن جلد‌ها و کتاب‌های رایگان برای وارد شدن در پایگاه سفارشات (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) تسهیل پرینت کردن ثبت‌نام الحاقیه^۵ (Rehman, 2008; Mahmood & Shafique, 2011; Kumar & Rai, 2010) تسهیل اولویت‌بندی کتاب‌های خریداری شده در بودجه و حفظ کتاب‌های در انتظار خرید

-
1. Prepayment orders.
 2. Maintain statistics on vendor performance.
 3. Firm's approvals.
 4. Good offices committee conversion rate.
 5. Print accession register.

(2011 Lihitkar & Lihitkar)، سفارش و ثبت نشریات ادواری (ارسطوپور ۱۳۸۶)، نگهداری و روزآمدسازی اطلاعات مربوط به هزینه‌ها و اعتبارها (ارسطوپور ۱۳۸۶)، حسابرسی ناشران (فرجامی ۱۳۷۶)، پیگیری مدارکی که دریافت نشده‌اند (کلاتتری ۱۳۶۶) و پیگیری صورت حساب‌های پرداخت نشده (کلاتتری ۱۳۶۶) اشاره شده است. در مجموع می‌توان گفت، در این پژوهش‌ها مهم‌ترین قابلیت‌های بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای کنترل و وضعیت بودجه، گزارش‌گیری از سفارشات و چک‌کردن سفارش‌های تکراری است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش، کاربردی است و به روش پیمایشی - توصیفی انجام شده است. برای انتخاب جامعه پژوهش، به علت محدود بودن، از روش سرشماری استفاده شده است. جامعه پژوهش را ۳۰ نفر از کارکنان بخش سفارش کتابخانه مرکزی دانشگاه‌های دولتی در سطح شهر تهران که زیر پوشش وزارت علوم، تحقیقات، فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است، تشکیل می‌دهند. در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات، از پرسشنامه استفاده شده است. بخش مربوط به بررسی اهمیت قابلیت‌های نرم‌افزار کتابخانه در فرایند سفارش کتاب، در قالب ۴۷ سؤال با مقیاس طیف لیکرت مورد سنجش قرار گرفته است. پاسخ‌های درجه‌بندی شده بر اساس طیف لیکرت، میزان اهمیت قابلیت‌ها را از هیچ تا بسیار زیاد در ۵ رتبه با ارزش‌های عددی ۱ تا ۵ نشان می‌دهد. ملاک انتخاب قابلیت‌ها در الگوی پیشنهادی، برای هر یک از قابلیت‌های مورد بررسی، میانگین‌های بالاتر از ۲/۵ است که عدد میانه طیف مورد نظر است. پرسشنامه حاضر به صورت حضوری و در برخی موارد از طریق پست الکترونیکی، در بین جامعه پژوهش توزیع گردید. برای تعیین روایی پرسشنامه، علاوه بر مطالعه کتاب، مقاله، مجله‌های داخلی و خارجی، کفایت آن توسط تعدادی از استادان محترم دانشگاه‌ها و سایر محققان به لحاظ تعداد سؤال و محتوای پرسشنامه بررسی و قضاوت شد و پس از اصلاحات لازم، اطمینان حاصل گردید که سؤال‌های مطرح شده توانایی و قابلیت اندازه‌گیری محتوا و ویژگی‌های مورد نظر را داراست. برای سنجش اعتبار، تعداد ۱۵ پرسشنامه توسط کتابداران تکمیل شد که با استفاده از ضریب آلفای

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای ازدیدگاه کارکنان ... / ۱۲۳

کرونباخ، ضریب اعتبار آن برابر با ۹۶٪ برآورد گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. در پژوهش حاضر برای توصیف داده‌ها و مشاهدات از جدول‌های توزیع فراوانی و درصد فراوانی و میانگین برای هر یک از سؤال‌های پرسشنامه استفاده شده است. پرسش‌های پژوهش که در راستای هدف‌های یاد شده است، یازده پرسش را دربارهٔ نظر کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی در خصوص قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزار کتابخانه‌ای (قابلیت‌های کلی، قابلیت‌های فنی و مالی شامل: قابلیت‌های سفارش انواع مواد اطلاعاتی، قابلیت‌های لغو سفارش، قابلیت‌هایی برای اطلاعات مربوط به ناشران و کارگزاران، قابلیت‌های محاسبه بودجه، قابلیت‌های پرداخت وجه، قابلیت‌های کنترل ارز، قابلیت‌های اعلام وصول، قابلیت‌های گزارش‌گیری و قابلیت‌های پیگیری سفارش) در جهت ارائه الگوی پیشنهادی در بر می‌گیرد.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱. یافته‌های مربوط به قابلیت‌های کلی بخش سفارش نرم‌افزارهای

کتابخانه‌ای:

جدول ۱. توزیع فراوانی قابلیت‌های کلی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های کلی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	استفاده از نام کاربری و گذرواژه و آی پی برای امنیت اطلاعات	۲ (۶/۷)	۱ (۳/۳)	۸ (۲۶/۷)	۱۹ (۶۳/۳)	۳/۴۷
۲	پیوند اطلاعات به یکدیگر	۰	۱ (۳/۳)	۱۴ (۴۶/۷)	۱۵ (۵۰)	۳/۴۷
۳	خروجی فایل به صورت‌های مختلف	۰	۳ (۱۰)	۷ (۲۳/۳)	۲۰ (۶۶/۷)	۳/۵۷
۴	محرمانه بودن درخواست‌ها برای کاربران	۴ (۱۳/۳)	۸ (۲۶/۷)	۹ (۳۰)	۹ (۳۰)	۲/۷۷
۵	تبادل اطلاعات با نرم‌افزارهای دیگر	۲ (۶/۷)	۳ (۱۰)	۱۴ (۴۶/۶)	۱۱ (۳۶/۷)	۳/۱۳
۶	یکپارچه‌سازی اطلاعات کتابشناختی در بخش فهرست‌نویسی و سفارشات	۲ (۶/۷)	۲ (۶/۷)	۱۲ (۴۰)	۱۴ (۴۶/۶)	۳/۲۷
۷	چندکاربره بودن سیستم	۰	۵ (۱۶/۷)	۱۸ (۶۰)	۷ (۲۳/۳)	۳/۰۷

داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد از میان قابلیت‌های کلی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «خروجی فایل به صورت‌های مختلف» با میانگین ۳/۵۷ بیشترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «چندکاربره بودن سیستم» نیز با میانگین ۳/۰۷ کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های کلی نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران دارای اهمیت هستند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

۲-۴. یافته‌های مربوط به قابلیت‌های فنی و مالی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

جدول ۲. توزیع فراوانی قابلیت‌های سفارش انواع منابع اطلاعاتی در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های سفارش انواع منابع اطلاعاتی در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	اعلام هشدار خودکار برای سفارش‌های تکراری	۰	۲(۶/۷)	۷(۲۳/۳)	۲۱(۷۰)	۳/۶۳
۲	بازبینی درخواست‌های معوقه	۰	۰	۱۶(۵۳/۳)	۱۴(۴۶/۷)	۳/۴۷
۳	ثبت مدارکی که بدون سفارشات تهیه شده	۰	۶(۲۰)	۱۱(۳۶/۷)	۱۳(۴۳/۳)	۳/۲۳
۴	ارتباط کاربر با مسئول بخش سفارش	۱(۳/۳)	۶(۲۰)	۷(۲۳/۳)	۱۶(۵۳/۳)	۳/۲۷
۵	پشتیبانی و انجام انواع سفارش	۱(۳/۳)	۶(۲۰)	۷(۲۳/۳)	۱۶(۵۳/۳)	۳/۲۷
۶	سفارش منابع چندجلدی	۰	۵(۱۶/۷)	۱۲(۴۰)	۱۳(۴۳/۳)	۳/۲۷
۷	تبادل نظر کارکنان برای انتخاب منابع	۱(۳/۳)	۱۲(۴۰)	۷(۲۳/۳)	۱۰(۳۳/۳)	۲/۸۷
۸	سفارش و خرید از نمایشگاه‌های کتاب	۴(۱۳/۴)	۱(۳/۳)	۱۲(۴۰)	۱۳(۴۳/۳)	۳/۱۳
۹	سفارش انواع مختلف مواد	۰	۲(۶/۷)	۱۵(۵۰)	۱۳(۴۳/۳)	۳/۳۷
۱۰	وجود فیلدی برای نقد و بررسی لیست‌های انتخاب	۱(۳/۳)	۱۰(۳۳/۳)	۱۵(۵۰)	۴(۱۳/۴)	۲/۷۳

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۲۵

داده‌های جدول ۲ بیانگر آن است که از میان قابلیت‌های سفارش انواع منابع اطلاعاتی در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «اعلام هشدار خودکار برای سفارش‌های تکراری» با میانگین ۳/۶۳ بیشترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. «وجود فیلدی برای نقد و بررسی لیست‌های انتخاب» نیز با میانگین ۲/۷۳ کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های سفارش انواع منابع اطلاعاتی نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۳. توزیع فراوانی قابلیت‌های پس از دریافت سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های پس از دریافت سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	مجهز بودن سیستم به ابزار مناسب برای خواندن برچسب‌های کدبندی ISBN	۰	۵(۱۶/۷)	۱۰(۳۳/۳)	۱۵(۵۰)	۳/۳۳
۲	ارسال اطلاعات کتاب‌های دریافت شده به نرم‌افزار ثبت کتاب	۱(۳/۳)	۱(۳/۳)	۱۳(۴۳/۳)	۱۵(۵۰)	۳/۴۰
۳	ارسال ایمیل خودکار به شخص سفارش‌دهنده بعد از خریداری مدارک	۰	۴(۱۳/۴)	۱۰(۳۳/۳)	۱۶(۵۳/۶)	۳/۴۰

داده‌های جدول ۳ بیانگر آن است که از میان قابلیت‌های پس از دریافت سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «ارسال اطلاعات کتاب‌های دریافت شده به نرم‌افزار ثبت کتاب» و «ارسال ایمیل خودکار به شخص سفارش‌دهنده بعد از خریداری مدارک» هر دو با میانگین ۳/۴۰ در مرتبه اول اهمیت و «مجهز بودن سیستم به ابزار مناسب برای خواندن برچسب‌های کدبندی ISBN» در مرتبه دوم اهمیت از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران قرار دارند.

در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های پس از دریافت سفارشات نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۴. توزیع فراوانی قابلیت‌های لغو سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های لغو سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	سفارش مجدد منابع به کارگزار دیگر	۱(۳/۳)	۳(۱۰)	۱۶(۵۳/۳)	۱۰(۳۳/۳)	۳/۱۷
۲	تهیه گزارش سفارش‌های لغو شده و تعداد آنها بر اساس نوع سفارش، تاریخ لغو و ...	۱(۳/۳)	۳(۱۰)	۸(۲۶/۷)	۱۸(۶۰)	۳/۴۳

داده‌های جدول ۴ گویای آن است که از میان قابلیت‌های لغو سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «تهیه گزارش سفارش‌های لغو شده و تعداد آنها بر اساس نوع سفارش، تاریخ لغو و ...» با میانگین ۳/۴۳ در مرتبه اول اهمیت و سپس قابلیت «سفارش مجدد منابع به کارگزار دیگر» با میانگین ۳/۱۷ در مرتبه دوم اهمیت از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران قرار دارند. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های لغو سفارشات نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۵. توزیع فراوانی قابلیت‌های ناشر یا کارگزار در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های ناشر یا کارگزار در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	نمایش اطلاعات ناشر/ کارگزار	۱(۳/۳)	۲(۶/۷)	۱۲(۴۰)	۱۶(۵۳/۳۳)	۳/۲۷
۲	ارسال فهرست منابع از سوی ناشر/ کارگزار	۰	۵(۱۶/۷)	۱۲(۴۰)	۱۳(۴۳/۳)	۳/۴۰
۳	انتخاب خودکار ناشر/ کارگزار	۱(۳/۳)	۱۰(۳۳/۳)	۱۳(۴۳/۳)	۶(۲۰)	۲/۸۰

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۲۷

۴	اتصال به اینترنت برای نمایش لیست منابع هر ناشر یا کارگزار	۰	۳(۱۰)	۱۰(۳۳/۳)	۱۷(۵۶/۶)	۳/۴۷
---	---	---	-------	----------	----------	------

داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد از میان قابلیت‌های ناشر یا کارگزار در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «اتصال به اینترنت برای نمایش لیست منابع هر ناشر یا کارگزار» با میانگین ۳/۴۷ بیشترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «انتخاب خودکار ناشر/کارگزار» نیز با میانگین ۲/۸۰ کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های ناشر یا کارگزار نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۶. توزیع فراوانی قابلیت‌های سفارش انواع منابع اطلاعاتی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های محاسبه بودجه در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	دریافت استعلام قیمت از کارگزاران مختلف	۱(۳/۳)	۴(۱۳/۴)	۱۳(۴۳/۳)	۱۲(۴۰)	۳/۲۰
۲	ثبت تعرفه‌های قیمتی دریافت و ارسال منابع اطلاعاتی	۰	۹(۳۰)	۱۳(۴۳/۳)	۸(۲۶/۷)	۲/۹۷
۳	محاسبه افزایش قیمت‌ها توسط ناشران، تحت تأثیر تورم، نوسانات نرخ ارز	۲(۶/۷)	۷(۲۳/۳)	۱۰(۳۳/۳)	۱۱(۳۶/۷)	۳
۴	اعلام تاریخ اشباع شدن بودجه	۲(۶/۷)	۹(۳۰)	۱۱(۳۶/۷)	۸(۲۶/۷)	۲/۸۳

داده‌های جدول ۶ مبین آن است که از میان قابلیت‌های محاسبه بودجه در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «دریافت استعلام قیمت از کارگزاران مختلف» با میانگین ۳/۲۰ بیشترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «اعلام تاریخ اشباع شدن بودجه» نیز با میانگین ۲/۸۳ کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵

همه قابلیت‌های محاسبه بودجه نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۷. توزیع فراوانی قابلیت‌های پرداخت وجه در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های پرداخت وجه در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	توقف سفارش جدید و اجازه پرداخت سفارش‌های پرداخت نشده	۳/۳۱	۳۰/۹	۴۶/۷۱۴	۲۰/۶	۲/۸۳
۲	گزارش‌گیری از هزینه‌های صرف شده به تفکیک نوع مواد	۰	۲۰/۶	۳۳/۳۱۰	۴۶/۷۱۴	۳/۲۷

داده‌های جدول ۷ بیانگر آن است که از میان قابلیت‌های پرداخت وجه در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «گزارش‌گیری از هزینه‌های صرف شده به تفکیک نوع مواد» با میانگین ۳/۲۷ در مرتبه اول اهمیت و «توقف سفارش جدید و اجازه پرداخت سفارش‌های پرداخت نشده» با میانگین ۲/۸۳ در مرتبه دوم اهمیت از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران قرار دارند. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های پرداخت وجه نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۸. توزیع فراوانی قابلیت‌های کنترل ارز در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های کنترل ارز در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	پذیرفتن واحد ریالی به صورت خودکار در صورت مشکل انتقال ارز	۰	۲۰/۶	۵۰/۱۵	۳۰/۹	۳/۱۰
۲	انعطاف‌پذیری در قبول انواع ارز	۰	۳۶/۷۱۱	۳۶/۷۱۱	۲۶/۷۸	۲/۹۰
۳	تبدیل نرخ ارز به ریال	۰	۳۶/۷۱۱	۲۶/۷۸	۳۶/۷۱۱	۳

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۲۹

داده‌های جدول ۸ بیانگر آن است که از میان قابلیت‌های کنترل ارز در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، به ترتیب قابلیت‌های «پذیرفتن واحد ریالی به صورت خودکار در صورت مشکل انتقال ارز»، «تبدیل نرخ ارز به ریال» و «انعطاف‌پذیری در قبول انواع ارز» با میانگین‌های ۳/۱۰، ۳ و ۲/۹۰ در مرتبه اول تا سوم اهمیت از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران قرار دارند. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های کنترل ارز نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۹. توزیع فراوانی قابلیت‌های اعلام وصول در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های اعلام وصول در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	ثبت فاکتور کتاب‌های دریافت شده از یک کارگزار به همراه اطلاعاتی از قبیل تعداد عناوین، تعداد نسخه‌ها و ...	۰	۲(۶/۷)	۱۶(۵۳/۳)	۱۲(۴۰)	۳/۳۳
۲	نمایش صورت وضعیت مالی (بدهکاری و یا طلبکاری کتابخانه از ناشر یا کارگزار)	۱(۳/۳)	۲(۶/۷)	۱۵(۵۰)	۱۲(۴۰)	۳/۲۷
۳	کسر قیمت کتاب خریداری شده از بودجه کتابخانه	۱(۳/۳)	۳(۱۰)	۱۴(۴۶/۷)	۱۲(۴۰)	۳/۲۳

داده‌های جدول ۹ گویای آن است که از میان قابلیت‌های اعلام وصول در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، به ترتیب قابلیت‌های «ثبت فاکتور کتاب‌های دریافت شده از یک کارگزار به همراه اطلاعاتی از قبیل تعداد عناوین، تعداد نسخه‌ها و ...»، «نمایش صورت وضعیت مالی (بدهکاری و یا طلبکاری کتابخانه از ناشر یا کارگزار)» و «کسر قیمت کتاب خریداری شده از بودجه کتابخانه» با میانگین‌های ۳/۳۳، ۳/۲۷ و ۳/۲۳ در مرتبه اول تا سوم اهمیت از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری

کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران قرار دارند. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های اعلام وصول نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

جدول ۱۰. توزیع فراوانی قابلیت‌های گزارش‌گیری سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای

کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های گزارش‌گیری سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	گرفتن گزارش‌های مختلف و انعطاف‌پذیری در نحوه نمایش و مرتب‌سازی آنها	۰	۲(۶/۷)	۹(۳۰)	۱۹(۶۳/۳)	۳/۵۷
۲	تهیه فایل اطلاعات منابع مانند اطلاعات کتابشناختی، وضعیت موجود بودن منابع نایب، زیر چاپ و ...	۰	۵(۱۶/۷)	۱۶(۵۳/۳)	۹(۳۰)	۳/۱۳
۳	نمایش گردش کار برای مدارک سفارشی در هر مرحله	۰	۴(۱۳/۴)	۱۵(۵۰)	۱۱(۳۶/۷)	۳/۲۳
۴	درهم‌کرد بایگانی‌ها به صورت هفتگی، ماهانه، فصلی و یا سالانه	۰	۸(۲۶/۷)	۱۵(۵۰)	۷(۲۳/۳)	۲/۹۷
۵	روزآمد کردن بایگانی‌ها	۰	۶(۲۰)	۱۷(۵۶/۶)	۷(۲۳/۳)	۳/۰۳

داده‌های جدول ۱۰ مبین آن است که از میان قابلیت‌های گزارش‌گیری در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «گرفتن گزارش‌های مختلف و انعطاف‌پذیری در نحوه نمایش و مرتب‌سازی آنها» با میانگین ۳/۵۷ بیشترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «درهم‌کرد بایگانی‌ها به صورت هفتگی، ماهانه، فصلی و یا سالانه» نیز با میانگین ۲/۹۷ کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های گزارش‌گیری سفارشات نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۳۱

جدول ۱۱. توزیع فراوانی قابلیت‌های پیگیری سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

ردیف	قابلیت‌های پیگیری سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	تعیین زمان مناسب برای ارسال خودکار نامه‌های پیگیری	۰	۶(۲۰)	۷(۲۳/۳)	۱۷(۵۶/۶)	۳/۳۷
۲	پیگیری سفارشات دریافت نشده، ناقص و تاریخ گذشته	۰	۲(۶/۷)	۱۲(۴۰)	۱۶(۵۳/۳)	۳/۴۷
۳	پاک‌سازی برخی پیشینه‌ها به عنوان منابع خارج از چاپ، هرگز منتشر نشده و نیز عناوین لغو شده توسط کاربر ذی‌صلاح از طریق تاریخ، کارگزار، یا محل سفارش دهنده اولیه	۰	۱۱(۳۶/۷)	۱۱(۳۶/۷)	۸(۲۶/۷)	۲/۹۰
۴	پیگیری امور مربوط به سفارشات کاربران توسط خود آنها برای اطلاع از مراحل پیشرفت سفارش مورد نظرشان	۰	۵(۱۶/۷)	۱۷(۵۶/۶)	۸(۲۶/۷)	۳/۱۰

داده‌های جدول ۱۱ مبین آن است که از میان قابلیت‌های پیگیری سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «پیگیری سفارشات دریافت نشده، ناقص و تاریخ گذشته» با میانگین ۳/۴۷ بیشترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «پاک‌سازی برخی پیشینه‌ها به عنوان منابع خارج از چاپ، هرگز منتشر نشده و نیز عناوین لغو شده توسط کاربر ذی‌صلاح از طریق تاریخ، کارگزار، یا محل سفارش دهنده اولیه» نیز با میانگین ۲/۹۰ کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. در مجموع، میانگین بیش از ۲/۵ همه قابلیت‌های پیگیری سفارشات نشان می‌دهد همه آنها از دید کتابداران اهمیت دارند و باید در الگوی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در نظر گرفته شوند.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادهای پژوهش

تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به قابلیت‌های کلی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای نشان می‌دهد از میان آنها «قابلیت خروجی فایل به صورت‌های مختلف»

بیشترین و «چندکاربره بودن سیستم» از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران کمترین میزان اهمیت را داراست.

نتیجه‌گیری از تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به قابلیت‌های فنی و مالی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، به شرح ذیل است:

از میان قابلیت‌های سفارش انواع منابع اطلاعاتی در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «اعلام هشدار خودکار برای سفارش‌های تکراری» همانند پژوهش‌های (2008 Mahmood & Shafique; 2011 Kumar & Rai; 2011 Lihitkar & Lihitkar) بیشترین و «وجود فیلدی برای نقد و بررسی لیست‌های انتخاب» از دید کتابداران کمترین میزان اهمیت را دارد. قابلیت‌های «ارسال اطلاعات کتب دریافت شده به نرم‌افزار ثبت کتاب» و «ارسال ایمیل خودکار به شخص سفارش‌دهنده بعد از خریداری مدارک» از میان قابلیت‌های پس از دریافت سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، هر دو در مرتبه اول اهمیت و سپس «مجهز بودن سیستم به ابزار مناسب برای خواندن برچسب‌های کدبندی ISBN» در مرتبه دوم اهمیت از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران قرار دارند. از بین قابلیت‌های لغو سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «تهیه گزارش سفارش‌های لغو شده و تعداد آنها براساس نوع سفارش، تاریخ لغو و ...» در مرتبه اول اهمیت و «سفارش مجدد منابع به کارگزار دیگر» در مرتبه دوم اهمیت از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران قرار دارند؛ همچنین از میان قابلیت‌های ناشر یا کارگزار در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «اتصال به اینترنت برای نمایش لیست منابع هر ناشر یا کارگزار» بیشترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «انتخاب خودکار ناشر/کارگزار» نیز کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. پس از آن، از بین تمامی قابلیت‌های بودجه که اهمیت بسیاری در دیگر پژوهش‌ها (2008 Mahmood & Shafique; 2010 Al-Huraiti & Rehman; 2011 Kumar & Rai; 2011 Lihitkar & Lihitkar) نیز داشت، محاسبه بودجه در بخش سفارش نرم‌افزارهای

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۳۳

کتابخانه‌ای، قابلیت «دریافت استعلام قیمت از کارگزاران مختلف» بیشترین اهمیت را از دیدگاه کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «اعلام تاریخ اشباع شدن بودجه» نیز با میانگین $2/83$ کمترین اهمیت را از دید آنها دارد. سپس از میان قابلیت‌های پرداخت وجه در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «گزارش‌گیری از هزینه‌های صرف شده به تفکیک نوع مواد» دارای بیشترین اهمیت و سپس قابلیت «توقف سفارش جدید و اجازه پرداخت سفارش‌های پرداخت نشده» از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران در مرتبه دوم اهمیت قرار دارند. از میان قابلیت‌های کنترل ارز در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، به ترتیب «پذیرفتن واحد ریالی به صورت خودکار در صورت مشکل انتقال ارز» و «انعطاف‌پذیری در قبول انواع ارز» بیشترین و کمترین اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر دارا هستند. همچنین از میان قابلیت‌های اعلام وصول در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، به ترتیب «ثبت فاکتور کتاب‌های دریافت شده از یک کارگزار به همراه اطلاعاتی از قبیل تعداد عناوین، تعداد نسخه‌ها و ...» و «کسر قیمت کتاب خریداری شده از بودجه کتابخانه» بیشترین و کمترین میزان اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارند. از بین قابلیت‌های گزارش‌گیری در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای که در پژوهش‌های دیگر (Al-Huraiti & Rehman, 2010; Awoyemi & Egunjobi, 2012; فرجامی، ۱۳۷۶؛ کلانتری ۱۳۶۶) نیز اهمیت بسیاری داشت، قابلیت «گرفتن گزارشات مختلف و انعطاف‌پذیری در نحوه نمایش و مرتب‌سازی آنها» بیشترین میزان اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «درهم‌کرد بایگانی‌ها به صورت هفتگی، ماهانه، فصلی و یا سالانه» نیز کمترین اهمیت را از دیدگاه آنها دارد. در نهایت نیز از میان قابلیت‌های پیگیری سفارشات در بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت «پیگیری سفارشات دریافت نشده، ناقص و تاریخ گذشته» بیشترین میزان اهمیت را از دید کتابداران بخش سفارش و فراهم‌آوری

کتابخانه‌های دانشگاهی شهر تهران دارد. قابلیت «پاک‌سازی برخی پیشینه‌ها به عنوان منابع خارج از چاپ، هرگز منتشر نشده و نیز عناوین لغو شده توسط کاربر ذی‌صلاح از طریق تاریخ، کارگزار، یا محل سفارش‌دهنده اولیه» کمترین میزان اهمیت را از دیدگاه آنها دارد.

در مجموع، یافته‌های حاصل از پژوهش نشان می‌دهد از میان تمامی قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «اعلام هشدار برای سفارش‌های تکراری» بیشترین میزان اهمیت را در این پژوهش و سایر پژوهش‌ها دارد و قابلیت «وجود فیلدی برای ورود اطلاعات «نقد و بررسی» در لیست‌های انتخاب» پایین‌ترین میزان اهمیت را از دید کتابداران و اطلاع‌رسانان بخش سفارش و فراهم‌آوری کتابخانه‌های دانشگاهی داراست. همچنین، تمامی قابلیت‌های یاد شده به علت داشتن میانگین بالا باید در الگوی پیشنهادی ارائه شوند.

۶. ارائه الگوی مصور پیشنهادی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

تصاویر ۱ تا ۱۱، الگوی پیشنهادی مصور بخش سفارش نرم‌افزاری کتابخانه را بر اساس نظر پاسخگویان نشان می‌دهد. تصویر ۱ الگوی پیشنهادی صفحه اول نرم‌افزار و تصویرهای ۲ تا ۱۱ مربوط به الگوی پیشنهادی امور فنی و مالی بخش سفارشات است.

تصویر ۱. صفحه ابتدایی الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

بخش سفارشات کتابخانه

راهنما

نام کاربر

پسورد

ارتباط با نرم افزارهای کتابداری

- سفارش منابع اطلاعاتی
- دریافت منابع اطلاعاتی
- لغو سفارشات
- ناتمام/کارگزار
- محاسبه بودجه
- پرداخت وجه
- کنترل ارز
- اعلام وصول
- گزارشگیری سفارشات
- پیگیری سفارشات

قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۳۵

تصویر ۲. سفارش منابع در الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

تصویر ۳. محاسبه بودجه در الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

تصویر ۴. اطلاعات ناشر/کارگزار در الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

The screenshot shows a web interface with a header bar containing the text "بخش سفارشات کتابخانه" and "صفحه اول". Below the header, there is a central button labeled "ناشر/کارگزار". To the right, a sidebar titled "اطلاعات ناشر/کارگزار" lists several categories: "نشانی دقیق", "دفاتر پیگیری", "آمار عملکرد", "بخش‌های ارائه شده", "اعتبار ناشر", and "تاریخ پیگیری". On the left side, there are two input fields: "فهرست منابع ناشر/کارگزار" and "ارتباط یا ناشر/کارگزار از طریق اینترنت".

تصویر ۵. لغو سفارشات در الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

The screenshot shows a web interface with a header bar containing the text "بخش سفارشات کتابخانه" and "صفحه اول". Below the header, there is a central button labeled "لغو سفارشات". On the left, a box titled "دلیل لغو سفارش" contains three options with checkboxes: "خارج از چاپ", "منتظر شده", and "موجود نبودن در انبار". On the right, there is a box titled "ثبت تاریخ لغو سفارش" and another box titled "لیست سفارش های لغو شده بر اساس تاریخ". At the bottom right, there is a box labeled "سفارش به کارگزار دیگر".

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۳۷

تصویر ۶. کنترل ارز الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

تصویر ۷. پرداخت وجه در الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

تصویر ۸. دریافت سفارش در الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

صفحه ۱۰۰

بخش سفارشات کتابخانه

دریافت

ثبت ISBN و اطلاعات کتابشناختی
کتاب دریافتی

تاریخ دریافت کتاب

ارتباط با بخش فهرست‌نویسی کتابخانه
(انتقال اطلاعات کتابشناختی کتاب)

لیست کتبی که با تاخیر دریافت شده اند

ارسال لیست کتب دریافت شده به ایمیل
درخواست کننده

تصویر ۹. اعلام وصول در الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

صفحه ۱۰۱

بخش سفارشات کتابخانه

اعلام وصول

وضعیت بستکاری

مبلغ

ناتر یا کارگزار

تاریخ

جستجو

وضعیت بیمکاری

مبلغ

ناتر یا کارگزار

تاریخ

جستجو

لیست فاکتورهای پرداخت شده

لیست فاکتورهای پرداخت نشده

ثبت آمار کتب اهدایی یا وانهایی

وضعیت مالی

بیمکاری

بستکاری

↔

_____ قابلیت‌های بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کارکنان ... / ۱۳۹

تصویر ۱۰. پیگیری سفارشات الگوی پیشنهادی بخش سفارشات نرم‌افزاری کتابخانه‌ای

تصویر ۱۱. گزارش‌گیری سفارشات الگوی پیشنهادی بخش سفارش نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

منابع

- ارسطوپور، شعله (۱۳۸۶). «نرم‌افزار نظامی با کد منبع باز: نگاهی کوتاه به قابلیت‌ها و مازول‌های نظام یکپارچه کتابخانه‌ای کوها» (KOHA). *مجله الکترونیکی ارتباط علمی*. ۷ (۲): ۲۰۶-۲۲۴. دسترسی در http://ejournal.irandoc.ac.ir/browse.php?a_code=A-10-2-134 (تاریخ دسترسی ۲۷ جولای ۳۰۱۳).

- بیگی، ملیحه (۱۳۸۶). معرفی نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی ایران. تهران: نرم‌افزار و اینترنت، ۷۶-

۸۱

- داودزاده سالستانی، سیروس (۱۳۸۲). قابلیت‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های شهر تهران (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی (واحد علوم و تحقیقات تهران).

- سعدونی، فاطمه (۱۳۸۵). «بررسی نظرات کتابداران شهرستان اهواز در مورد ورود نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای به کتابخانه‌ها». ماهنامه اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی ۵: ۲۳-۲۶.

- عیدی، داود (۱۳۸۸). «شرح یک تجربه: معرفی سامانه سفارش و فراهم‌آوری منابع سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسناد آستان قدس رضوی»، نشریه الکترونیکی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مراکز اسناد آستان قدس رضوی، ۳. دسترسی در

http://www.aqlibrary.ir/index.php?module=TWArticles&file=index&func=view_pubarticles&did=847&pid=11. (تاریخ دسترسی ۲۶ جولای ۲۰۱۳).

- فاریان، زهره (۱۳۵۸). رایانه ریزه کردن سیستم سفارشات کتابخانه‌های دانشگاهی (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران، تهران.

- فتاحی، رحمت‌الله و مهری پریخ (۱۳۸۵). «نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای. در دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران». (ج. ۲، ص ۱۷۷۹-۱۷۷۳). تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

- فتاحی، رحمت‌الله و ایرج رداد (۱۳۸۲). «نظام‌های رایانه‌ای یکپارچه کتابخانه: قابلیت‌ها، ویژگی‌ها و معیارهای ارزیابی برای کتابداران و طراحان نرم‌افزارهای کتابخانه». تهران: انجمن علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی و سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

- کلانتری، دولت‌سامیا (۱۳۶۶). طرح مکانیزه کردن سیستم سفارشات کتابخانه‌های تخصصی با تکیه بر مرکز پژوهش‌های خواص و کاربرد مواد و نیرو (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران، تهران.

- فرجامی، فرزانه (۱۳۷۶). طرح رایانه‌ای کردن سیستم سفارشات کتابخانه‌های دانشگاهی: تجربه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه فردوسی مشهد (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی، مشهد.

- محمدی فرد، داود. (۱۳۸۴). آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای. تهران: چاپار.

- مهرداد، جعفر و مجید آذرخش (۱۳۸۲). طرح پژوهشی رایانه‌ای کردن نشریات ادواری دانشگاه شیراز. دانشگاه شیراز.

- هوشیار یزدان، مهدی (۱۳۷۶). مقایسه نرم‌افزارهای پارس آذرخش و نوسا در حوزه فراهم‌آوری و سازماندهی مواد و اشاعه اطلاعات (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد.

- Al-Ansari, H. (2011). Application of information and communication technologies in special libraries in Kuwait. *The Electronic Library* 29(4): 457-469.
- Egunjobi, E. and Awoyemi, R. A. 2012. Library automation with Koha. *Library Hi Tech News* 3: 12-15.
- Lihitkar R. S. and Lihitkar, S. R. 2011. Ranking of selected library software packages in India. *Library Hi Tech News*. 4: 8-18.
- Neelakandan B. et al. 2010. Implementation of Automated Library Management System in the School of Chemistry Bharathidasan University using

- Koha Open Source Software. *International Journal of Applied Engineering Research* 1(1): 149-167.
- Onoriode O. K. and Ivwighreghweta, O. 2012. Automation in Library's Collection Development and Acquisition Process in Academic Institutions in Delta Central, District of Delta State, Nigeria. *International Journal of Library Science* 1(4): 66-71.
 - Rehman S. and Al-Huraiti, R. 2010. Integrated systems applications in Kuwait academic libraries. *The Electronic Library* 28(6). 858-872.
 - Rai, N. and Kumar, S. 2011. Comparative features of integrated library management software systems available in Delhi. *The Electronic Library* 29(1): 121-146.
 - Shafique, F. & Mahmood. K. 2007. Librarians' opinions about library software: a survey of libraries in Lahore. *The Electronic Library* 25(6). 766-777.
 - Shafique, F. & Mahmood. K. 2008. Integrated Library Software: A Survey of Lahore. *Library Hi Tech News* 6: 6-13.
 - Simith. Patricia A., Sasse, Margo. (2010). Automated Acquisitions. *Encyclopedia of Library and Information Sciences* (3 ed). (pp. 420-426). U.S.A: CRCPRESS.

